

Trainings / Обучения

5. Revision of the energy vision and roadmap process, action plans development, next steps / Преразглеждане на енергийната визия и процеса на изработване на пътната карта, разработване на план за действие, следващи стъпки

- **Revision of the Bulgarian Vision and its approval / Преглед на българската визия и нейното одобряване**
- **Developing a Roadmap and 10 Action Plans / Разработване на пътна карта и 10 плана за действие**

CENTRAL EASTERN EUROPEAN
SUSTAINABLE ENERGY NETWORK

Енергийна Визия

Област: Плевен, България
българска версия

ПОДГОТВЕНА ОТ
WWF България

Панел 2050 – Партньорство с Ново енергийно лидерство 2050

Резултат 3.3

Дата: Май 2018

CENTRAL EASTERN EUROPEAN
SUSTAINABLE ENERGY NETWORK

Основна цел на Визията: **wwf**

През 2050 година България да има модерна и развита нисковъглеродна икономика, като производството на електроенергия от ВЕИ да достигне 100%. България да премине към чиста и ориентирана към бъдещето нулево-въглеродна енергетика, базирана на нов и много по-сигурен начин за производство, доставка и съхранение на енергията, гарантираща националната сигурност и независимост на страната, осигуряваща опазването на околната среда и постигане целите за устойчиво развитие на ООН.

Основни принципи на визията:

1. Енергийна независимост

Коренна промяна на фокуса и посоката на бъдещата Национална енергийна стратегия с обхват до 2050г. да бъде постигната, като в краткосрочен план се приоритизират възможностите за ограничаване на зависимостта на България от един доставчик на енергийни ресурси чрез развиването на взаимноизгодни енергийни отношения с регионалните страни - партньори от Европа.

2. Достъпност

Ограничаване на енергийната бедност и разходите за енергия на българските домакинства, чрез цени определени от реално взаимодействие на пазарен принцип между повече локални, възобновяеми и умни енергийни системи, участващи ефективно в свободни пазари. Реформиране на държавния сектор и допускане участието на граждани и кооперативи в енергетиката, включително за осигуряване и промяна на политики за успешен национален, регионален и локален енергиен преход (енергийна трансформация).

3. Възобновяемост

Крайната цел е постигане на възобновяема, умна, свързана, развита дигитална и локална енергийна система.

Това би могло да се реализира чрез насърчаване на децентрализация на производството базирано на локални ресурси и характеристики, спестяването, съхранението и доставката на енергия, използване на ефективни технологии и ВЕИ, така че енергията да е достъпна чрез много малки производители и доставчици.

Описание на Визията:

- Българската икономика използва четири пъти повече енергия на единица БВП спрямо средните нива за Европа;
- Зависимостта на бизнеса и домакинствата от енергийни ресурси води до лоша конкурентоспособност и ограничаване на икономическия растеж, което е една от причините за по-ниските доходи в страната;
- Вносът на петрол и газ от държава монополист с най-високите доставни цени в Европа, както и доминиращото положение на една рафинерия в страната е пример за източване на национално благосъстояние със значителни финансови последици, както за централния бюджет, така и за общото благосъстояние на всяко българско домакинство;
- Много висока степен на зависимост, почти 100%, от внос на енергийни ресурси (природен газ, нефт, гориво за АЕЦ, гориво за транспорта) от един източник – при неконкурентни условия и цени и без разработена алтернатива;
- Освен икономическите последици, стимулирането на използването на изкопаеми горива в транспорта, води до значителни щети за околната среда и здравето на хората. Използването на внушителни средства от бюджета за строеж на неефективно

експлоатирани, замърсяващи и често опасни магистрали, затруднява инвестициите в чист и безопасен ЖП транспорт;

- По исторически причини и в следствие на централизираното планиране в миналото, производството на електроенергия е концентрирано в малко на брой икономически субекти.
- Липса на политическа воля за либерализация на енергийния пазар и прилагане на европейското законодателство;
- Икономииите от мащаба при големи производствени мощности се компенсират от явните негативи на тази структура – загуби от пренос и разпределение, концентрация на икономически ефект, голяма единична мощност на блоковете, водеща до повишен риск при авария или затваряне на дадена централа. Децентрализацията на производството е спъната от тежките процедури, които не отчитат характеристиките и ограничения административен капацитет на малките производители;
- Студеният резерв в България не е наличен и съответно е неправилно наричан резерв. Той по-скоро е механизъм за скрито субсидиране на конвенционални енергийни мощности, които отдавна е трябвало да бъдат затворени;
- България не предприема действия за активно участие в създаването на регионални механизми като Regional Capacity Mechanism или Coal Regions in Transition, както и не е част от вече съществуващи инициативи като Регионалния офис по разпределение на интерконекторния капацитет;
- България има над два пъти по-висок дял на енергийно бедни потребители спрямо средното за ЕС. Същевременно в Резюме на Доклад на Световната Банка¹ от края на 2016 г., публикувано от Министерството на енергетиката за обществено обсъждане през 2017 г., е дефинирано, че 100% от населението на страната може да бъде класифицирано като енергийно уязвими, а енергийно бедните надхвърлят 50%;
- Липсата на визия и внедряване на професионален мениджмънт в сектор енергетика, с доминиращи политически и корупционни зависимости, води до негативни финансови резултати. Налице е и подкрепа на обречени и неефективни държавни проекти, което е в явен контраст с резултатите на компаниите с държавно участие в региона на ЦИЕ.
- Липса на енергийна стратегия относно транспорта и намаляването на използването на течни изкопаеми горива за този сектор;

Въпреки че регионалният енергиен профил е изготвен само за област Плевен, избран заради своята енергийна специфика (субсидирана и агонизираща нефтопреработваща рефинерия и проект за изграждане на втора атомна централа в България повече от 30 години) визията се отнася и е съвместима за цялата територия на страната, тъй като проблемите в сектор енергетика са от национален характер и са сходни във всички региони. Именно по тази причина визията, разработена в рамките на проект „Панел 2050“, се основава на принципите за цялост и свързаност и се базира на три основни принципа, като настоящата визия прави опит да даде посоката на решенията:

1. Независимост

Енергетиката на България се намира в системна зависимост от ресурсите на ограничен брой търговски партньори. Необходима е промяна в посоката на настоящата национална енергийна стратегия, като в краткосрочен план да се приоритизират възможностите за ограничаване на зависимостта ни от един доставчик на ресурси чрез развиването на взаимноизгодни енергийни отношения с регионалните страни - партньори.

¹

https://www.me.government.bg/files/useruploads/files/wb_ras_i_summary_report_bg.pdf

По-конкретно това ще стане чрез постигането на:

- Реална регионална свързаност на енергийните системи чрез развиването на местен пазар и активно участие в планирането на енергийни политики, проекти и мерки за намаляване на нуждите от поддръжка на студен резерв и следователно намаляване разходите на държавата и домакинствата за гарантиране на производството, свеждайки до минимум потенциала за корупционни практики;
- Участие в регионален механизъм за студен резерв и реакция при рискови ситуации;
- Присъединяване към регионални енергийни борси или активното инициране на борса за Югоизточна Европа; Включване към регионални системи за управление и балансиране на електропреносната мрежа, както и за разпределяне на интерконекторен капацитет;
- Изчисляване на потенциалните дефицити при постепенно и планирано затваряне на конвенционални и ядрени мощности при агресивни политики за подпомагане на енергийната ефективност; изграждането на нови ВЕИ мощности; регионална интеграция. Прилагането на пазарни мерки с цел подпомагане изграждането на мощности за съхранение, които да компенсират установения дефицит;
- Програма за енергийна ефективност в енергийния, но и в свързани индустриални сектори с лесно измерими показатели за успех - най-евтината енергия е неупотребената, а най-краткият път до ограничаването на вноса на енергийни суровини е трайното намаляване на енергийната консумация:
 - Намаляване на загубите по преносните мрежи;
 - Насърчаване на мерки с най-голяма ефективност в дългосрочен план, вместо краткосрочни решения;
 - Подпомагане (включително финансово) на гражданите да извършват дългосрочни и обстойни промени на жилищата си, като им се покажат предимствата – възвръщаемостта на направените инвестиции чрез по-ниски разходи за енергия и чрез увеличаване на пазарната стойност на техните имоти;
 - Насърчаване на енергийно ефективни решения за отопление и транспорт.

2. Достъпност

Промяната на енергийната система е необходимост не само заради отговорността ни за справяне с климатичните промени и прехода към нисковъглеродна икономика, а и защото е шанс да подобрим качеството си на живот и да съживим силно засегнатите от демографската криза региони. Тази промяна ще е достъпна за всички граждани, защото ще доведе до по-високо качество на живот за българските общности, зависими от най-разпространените у нас източници на топлина и светлина - дърва за огрев и въглища. Достъпност означава намаляване на разходите на всяко българско домакинство, заделени за енергийни нужди, но не чрез регулирани цени, а с цени определени от реално взаимодействие на пазарен принцип между повече локални, възобновяеми и умни енергийни системи участващи ефективно в свободни пазари. Наличието на определена от пазара цена ще изведе реалната стойност на електроенергията и ще бъде ценови сигнал за допълнителни инвестиции в енергийна ефективност на българските домакинства. За да бъде припозната дългосрочната икономическа и екологична полза от енергийна система, обезпечена 100% от възобновяеми източници чрез принципите на свободния пазар, независим регулатор ще трябва да остойности негативните ефекти върху околната среда, риска от екологични катастрофи и качеството на живот, които да бъдат добавени под формата на данък към операционните разходи на всяка генерация, използваща конвенционални източници на енергия.

Достъпност на енергийната промяна означава тя да не изключва лицата с ограничени икономически ресурси или тези пряко наети от индустрии в конфликт с бъдещето намаляване на въглеродни емисии. Енергийните потребители следва да имат минимални ограничения,

когато избират компаниите, захранващи домовете им с енергия днес и дори да ги изместват със собствено производство.

По-конкретно това ще стане чрез постигането на:

- Предефиниране на помощите/субсидиите/регулираните цени за „енергийно бедни“ домакинства за отопление и електроенергия;
- Без помощи от въглища и мокри дърва, като помощите за енергийно бедни домакинства трябва да бъдат насочени към ясно определени групи и потребители. Регулираните цени за всички домакинства трябва да се заменят със социални тарифи само за най-уязвимите домакинства и да бъдат допълнени с преки финансови помощи за мерки подобряващи енергийната ефективност на тези домакинства с цел постепенното им и трайно излизане от групата на социално уязвими потребители;
- Специализирани програми даващи възможност на работници в застрашените от енергийната промяна сектори да се преквалифицират и да намерят друг траен източник на доход.

3. Възобновяемост

При неизчерпаем природен ресурс (слънце, вятър, вода, геотермална енергия, биомаса и биогаз) и с доказан експертен потенциал в дигиталната сфера, страната ни разполага с всичко необходимо за прилагането на много иновативни практики, които биха били нови и за по-прогресивните държави-членки на Европейския съюз. Развиването на подобна система предлага на България не само шанс за подобряване качеството на живот и стандарта на национално ниво, а и възможност за конкурентна индустрия в световен мащаб – за енергия на бъдещето.

По-конкретно това е възможно да стане чрез:

- До 2050 година цялата използвана енергия в България следва да е от възобновяеми източници:
 - Премахване възможно най-бързо на всички субсидии, особено на конвенционалните замърсяващи енергийни мощности и ограничаване на помощите за всички видове енергия включително и отрегулираните цени за крайните потребители и създаване на свободен пазар на електроенергия в регионален мащаб;
- Стимулиране на локални групи чрез:
 - Българската банка за развитие, която да подпомага енергийни общности (села, блокове, кооперации, други);
 - Европейските фондове;
 - Финансови инструменти за публично частни партньорства;
 - Държавни доходи от търговия с емисии.
- Инвестиции за модернизирането на българските водноелектрически централи и приспособяването им към най-съвременните практики за осигуряване на опазване и възстановяване на биоразнообразието, ограничавайки негативните ефекти върху околната среда;
- Бързо и безпроблемно включване към енергийната система на граждани-производители (малки и средни) на енергия с цел да се стимулира автономното производство и потребление на възобновяема енергия. Нови стандарти за съществуващи и новопланирани сгради с оглед повишаване на енергийната им ефективност и приближаването им към целта за сгради с пасивно енергийно потребление. Необходимите промени в ЗУТ следва да бъдат приети, за да предложат възможност за избор на електроенергиен източник на гражданите, както и обекти с напълно автономни енергийни

системи да получават разрешение за ползване и без понастоящем задължителния договор с електоразпредределително дружество;

- Държавни гаранции за инвестиции в умни енергийни системи и възобновяеми източници, с цел да бъдат снижени разходите по кредитите за малки и големи проекти;
- Електрификация на енергийната консумация като условие за устойчиво преминаване изцяло към възобновяеми енергийни източници в бъдеще.

Изграждането на нови проекти, обвързващи България с неикономични дългосрочни договори (като такива за нова инфраструктура за газови доставки или ядрени мощности като АЕЦ „Белене“) се изключват по смисъла на тази Визия - те са в разрез с трите принципа изведени тук. **Възобновяемост** (Екологичен риск - централата би била опасна, а употребеното от нея гориво ще трябва да се съхранява за десетки хиляди години); **Достъпност** (Финансова несигурност – редица държавни и неправителствени източници алармират, че енергията от АЕЦ „Белене“ ще бъде прекалено скъпа и то без в изчисленията да са включени разходите за съхранение на горивото и извеждане на реакторите от експлоатация); **Независимост** (Потенциалните доставчици на ядрено гориво са сведени до един при изпълнението на този конкретен проект).

Анализирани пречки/предизвикателства:

Политико-икономически предизвикателства: настоящо положение – политически мотивирана енергийна зависимост чрез внос на изкопаеми горива от монополни компании; ефект – липса на капацитет и политическа воля за визионерски политики в унисон с глобалните и европейски цели, визии и пътни карти на ЕС;

Институционални предизвикателства: сериозни пропуски в средносрочното и дългосрочното енергийно и икономическо планиране; неефективни административни структури и звена; липса на единна и систематизирана енергийна статистическа информация основно на регионално и на общинско ниво;

Технологични предизвикателства: липса на капацитет за развойна дейност, за разработване и прилагане на нови технологии; наличие на високовъглеродни енергийни мощности с непрекъснато отлагани срокове за извеждане от експлоатация и реструктуриране; липса на план за ефективно реструктуриране на преносната мрежа към интелигентни мрежи;

Финансови предизвикателства: финансиране на високовъглеродни енергийни мощности чрез неясни и прикрити субсидиращи механизми и дългови схеми; в резултат се появяват възможности за корупция, генериращи недоверие у потенциални инвеститори; недостъпни финансови инструменти за децентрализация чрез инвестиции в множество малки производствени мощности;

Енергийни предизвикателства: наличие на свръхкапацитет от остарели енергийни инсталации и мощности или такива в края на своя експлоатационен живот, но на практика с пълна държавна подкрепа и пряко субсидиране, в резултат на което е замразен огромен ВЕИ потенциал в почти всички възможни аспекти на тези технологии.

Принос към национални и регионални цели:

Към 2018 г. в България се вижда сериозно забавяне при изготвянето на нови стратегически документи с поглед и цели извън обхвата на 2020 г. Такива стратегически документи, на практика разработени и одобрени няма и в тази връзка визията не може да има принос към дългосрочни регионални или национални цели, но се надяваме да послужи като пример при изработването на бъдещи такива.

Изключение правят някои общини, които имат разработени планове за действие към Конвента на кметовете, като тези добри примери не излизат извън обхвата на 2025 г. Въпреки това в посочените по-долу стратегически документи можем да открием допирни точки и аспекти които са разгледани от настоящата визия и това ще помогне за развитие на по-амбициозни бъдещи планове и стратегии. Документи на които е направен преглед са:

- Националната програма за развитие на България 2020 г.;
- Енергийната стратегия на Република България до 2020 г.;
- Национален план за действие за енергийна ефективност 2014-2020 г.;
- Национален план за действие за енергията от възобновяеми източници до 2020 г.;
- Националната програма за насърчаване потреблението на биогорива в транспортния сектор 2008-2020 г.;
- Стратегия за развитие на транспортната система на Република България до 2020 г.;
- Национален стратегически план за поетапно намаляване количествата на биоразградимите отпадъци, предназначени за депониране 2010-2020 г.;
- Трети национален план за действие по изменение на климата 2013-2020г.;
- Национален план за сгради с близко до нулево потребление на енергия 2015 г. – 2020 г.

Принос към цели за смекчаване на последствия от промяната на климата:

Въпреки предизвикателства пред настоящата Визия, заради отсъствието на официални дългосрочни стратегически документи, в няколко ключови сфери вече има обявено стартиране на междуведомствени работни групи по отношение на изготвянето на следващи стратегически документи и залагане на конкретни цели. Такива са:

- Национална енергийна стратегия за 2030 г. със стратегически цели до 2050г.;
- Националните планове за „Климат и Енергетика“ за 2030 г. като част от пакета „Чиста енергия за всички европейци“;
- Нисковъглеродна стратегия за развитие до 2050 г., като част от Парижкото споразумение от 2015 г.;
- Национална стратегия и план за действие за адаптация към изменението на климата до 2030 г. - част от задължението на държавите-членки на ЕС за изготвяне на стратегии за адаптация.

Необходими данни за изготвяне на сценарии на Визията:

- Унифициране на данните от всички нива в единна обединена структура. Към момента всеки източник събира данни само в аспектите, които го интересуват и във формат, който има като наличен и му е удобен;
- Подробно икономическо проучване за ефективното управление на мрежите и енергийните мощности;
- Предефиниране на показателите за свързаност на енергийните мрежи и тяхното остойностяване;
- Изчисляване на потенциалните енергийни и икономически дефицити при постепенно и планирано затваряне на конвенционални въглищни и ядрени мощности при агресивни

политики за подпомагане на енергийната ефективност, изграждането на нови ВЕИ мощности, регионална интеграция;

- Изчисляване на негативните неocenени ефекти върху околната среда, риска от екологични катастрофи върху качеството на живот (environmental cost benefit analysis), които да бъдат добавени под формата на данък към операционните разходи на всяка генерация, използваща конвенционални източници на енергия;
- Предефиниране на помощите/субсидиите/регулираните цени за „енергийно бедни“ домакинства за отопление и електроенергия;
- Нови стандарти за съществуващи и новопланирани сгради с оглед повишаване на енергийната им ефективност и приближаването им към целта за сгради с близко до нулево енергийно потребление. Необходими законови промени ЗУТ;
- Разработване и проиграване на различни типове енергийни сценарии за развитие на сектора в контекста на различни възможни и налични подходи и получаване на варианти с различни крайни резултати;
- Изработване на специализиран подход придружен с публично достъпен софтуер за решение и бързи калкулации и екстраполации на климатично-енергийните данни в България;
- Всички известни и скрити субсидии за въглищата, но и за другите сектори да станат достъпни, прозрачни и да отпаднат вземайки предвид и европейското законодателство, което го изисква.

Участие на заинтересовани страни:

Заинтересованите страни са идентифицирани и участието им в изготвянето на Визията е реализирано чрез индивидуални срещи, експертни дискусии и работни семинари, както в рамките на проекта, така и в други формати. Представители на заинтересованите страни имаха възможност да изразяват становища в процеса на изготвянето на Визията, както и да обсъдят с други участници в процеса техните очаквания, разбирания и перспективи. Потвърдена е ангажираността за работа по прилагането на Визията, включително и чрез изготвяне на собствени вътрешни документи в унисон с приетите принципи и цели.

Планира се настоящата Визия да бъде преразгледана и актуализирана след финализирането на ключови национални стратегически документи, обхващащи периода след 2020 г., които са в процес на изготвяне, но това ще се случи след края на проект „Панел 2050“.

Следните организации, общини и бизнеси бяха сред най-активните заинтересовани страни и пионери за изготвянето на Визията.

Общини: Плевен, Горна Малина и Берковица

Организации: Общинска мрежа за енергийна ефективност „ЕкоЕнергия“, Софийска енергийна агенция „Софена“, Българска соларна асоциация, Българска фотоволтаична асоциация, Коалиция за климата България, Българска асоциация електрически превозни средства, Асоциация на еколозите от общините в България, Енергийна агенция Пловдив, Природозащитна организация „За Земята“, Информационен и учебен център по екология, Грийнпийс България, WWF – България.

Бизнеси: Институт за нулево енергийни сгради, Център за енергийна ефективност ЕнЕфект

Други: Политическа партия „Зелените“

В заключение, България се нуждае от съвременна и модерна дългосрочна стратегия за развитие на нисковъглеродна икономика с енергетика насочена към политиките за реагиране на промените в климата, стимулиране на енергийната ефективност на всички нива в икономиката, но също постепенно, но значително намаляване на потреблението на изкопаеми горива през идните години и десетилетия